

Türkiye'nin KAYIP GENÇLİĞİ

Gençlerin çoğu
artan yoksulluk nedeniyle
ortaöğretimini devam ettiremeyerek
çalışma hayatına katılmaktadır.

Eğitimiş

TÜRKİYE’NİN KAYIP GENÇLİĞİ

“1919 yılı mayısının 19’uncu günü Samsun’a çıktım. Ülkenin genel durumu ve görünüşü şöyledir;

Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu grup, I. Dünya Savaşı'nda yenilmiş, Osmanlı ordusu her tarafta zedelenmiş, şartları ağır bir ateşkes anlaşması imzalanmış. Büyük Savaş'ın uzun yılları boyunca millet yorgun ve fakir bir durumda. Milleti ve memleketi I. Dünya Savaşı'na sürükleyenler, kendi hayatlarını kurtarma kaygısına düşerek memleketten kaçmışlar. Saltanat ve hilâfet makamında oturan Vahdettin soysuzlaşmış, şahsını ve bir de tahtını koruyabileceğini hayal ettiği alçakça tedbirler araştırmakta. Damat Ferit Paşa 'nın başkanlığındaki hükûmet âciz, haysiyetsiz ve korkak. Yalnız padişahın iradesine boyun eğmekte ve onunla birlikte kendilerini koruyabilecekleri herhangi bir duruma razı. Ordunun elinden silâhları ve cephanesi alınmış ve alınmakta...”

YA İSTİKLAL YA ÖLÜM

“Bu kararın dayandığı en güçlü muhakeme ve mantık şuydu:

Temel ilke, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu ilke, ancak tam istiklâlâle sahip olmakla gerçekleştirilebilir. Ne kadar zengin ve bolluk içinde olursa olsun istiklâlden yoksun millet, medeni insanlık dünyası karşısında uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye layık görülemez. Yabancı bir devletin koruyup kollayıcılığını kabul etmek insanlık vasıflarından yoksunluğu, güçsüzlük ve miskinliği itiraftan başka bir şey değildir. Gerçekten de bu seviyesizliğe düşmemiş olanların, isteyerek başına bir yabancı efendi getirmelerine asla ihtimal verilemez.

Halbuki Türk'ün haysiyeti, gururu ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa yok olsun daha iyidir!...

O halde, ya istiklal ya ölüm!”

Mustafa Kemal Atatürk (Nutuk; 1927)

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, milli mücadeleyi başlattığı 19 Mayıs 1919 gününü gençlere armağan ederek azim, kararlılık ve bağımsızlık mücadelesi konusunda Türk gençliğine olan inancını açıkça ilan etmiştir.

Gençlere armağan edilen “19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı”nın önemine yönelik olarak hazırlanan raporda; ülkenin geleceği olarak tanımlanan gençleri caydırma, sürekli başarısızlık söylemleri ile psikolojik olarak tüketme ve liyakatsiz bir sisteme mecbur bırakmaya yönelik her türlü girişimin sonucunda ortaya çıkan “Türkiye’nin Kayıp Gençliği” nin yaşadığı zorluklara kulak verilmesi amaçlanmıştır.

1. Lise (ortaöğretim) öğrencilerinin çoğu sınav stresi ve gelecek kaygısı nedeniyle önemli bir psikolojik savaş vermektedir.

Her birey, ailesinde, toplumda ve çevresinde yaptığı gözlemlerin yanında kendi isteklerini de göz önünde bulundurarak gelecek planlaması yapmaktadır. Bu planlamanın bilincine varıldığı dönem çoğunlukla ortaöğretim (lise) seviyesi yani zorunlu eğitimin son evresidir. Hem ailenin hem de öğretmenlerin desteğiyle hayalindeki mesleği belirleyen ve bu mesleği yapabilmek için üniversite eğitimi alması gereken gençler, bunun gerçek olması için lise eğitiminin son yılında YKS (Yükseköğretim Kurumları Sınavı)'ye girerek başarılı olması halinde üniversite eğitimi almaya hak kazanır ve sonucunda da hayallerine kavuşabilir.

Sistem oldukça düzenli görülse de psikolojik yükü oldukça ağırdır. Özellikle Türkiye gibi iş bulma imkanının zor olduğu, her alanda iş bulmanın mümkün olmadığı, belli mesleklere sıkışıp kalan bir genç nüfusun olduğu ülkelerde süreç fazlasıyla zordur. Bu zorluk açıkça gençlerin sınav sürecinde önemli bir psikolojik savaş verdiğini ortaya koymaktadır. Konuya ilişkin yapılan çok sayıda makale ve tez çalışmasında elde edilen sonuçlar durumun önemini açıkça ortaya koymaktadır.

Karaşahin (2020), lise son sınıf öğrencilerinin sınav kaygısının incelendiği tez çalışmasında 200 son sınıf öğrencisine yaptığı anket sonucunda 106 öğrenci, ailelerinin mutlaka sınavı kazanması gerektiğini düşündüğünü belirtmiştir. Bunun yanında sınava hazırlık aşamasında 115 öğrencinin karşılaşılan en büyük engelin sınav kaygısı olduğunu söylediği görülmüştür.

Erçim, Köse, Budak ve Yıldırım (2020), 80 öğrencinin katıldığı ankette üniversite sınav dönemlerinde şekerli besinleri daha fazla tüketen öğrencilerin %60'ının hafif ve üzeri stresli olduğunu, %51,7'sinin hafif ve orta depresyon grubunda, %80,7'sinin ise orta ve üzeri anksiyete grubunda olduğunu tespit etmiştir. Yani sınav kaygısı öğrencinin yeme alışkanlıklarını doğrudan etkilemektedir.

Yelkenci (2013), üniversiteye giriş sınavına hazırlanan lise son sınıf öğrencilerinin depresyon ve anksiyete düzeylerinin belirlenmesi ve bu düzeylerin hangi etkenlere göre değişkenlik gösterdiğini incelemiştir. Buna göre öğrencinin anne babasının eğitim düzeyi arttıkça anksiyete ve depresyonun arttığı, ailenin gelir düzeyi arttıkça anksiyetenin arttığı görülmüştür.

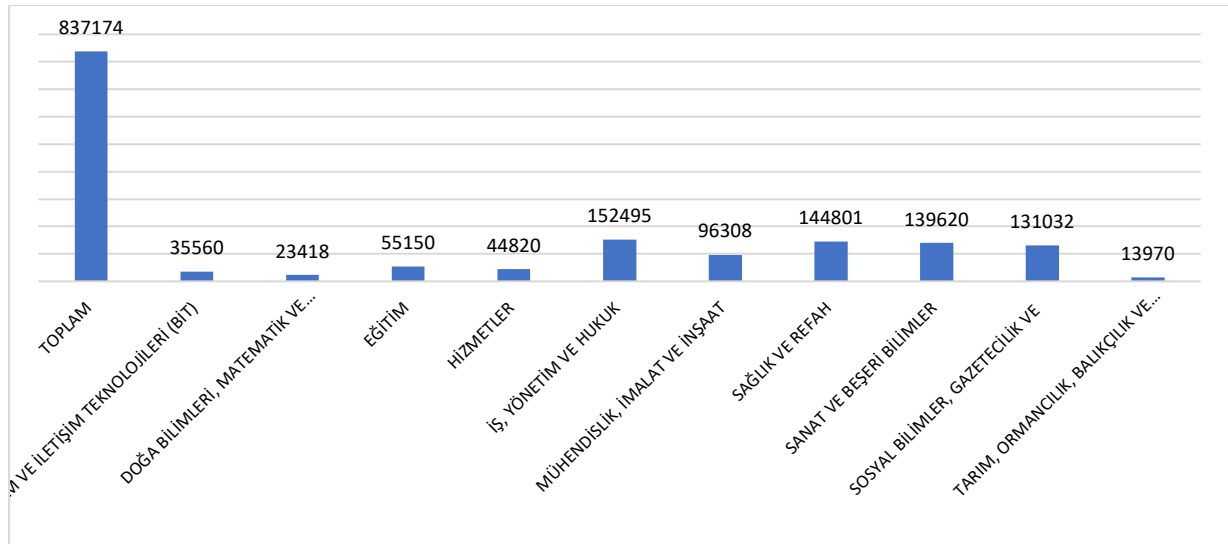
Bunun gibi daha çok sayıda yapılan çalışmanın ortak fikri sınav kaygısının öğrenciler üzerinde psikolojik sorunlara neden olduğudur. Gençlerin yaşadığı bu psikolojik çöküntünün aile, toplum, arkadaş çevresi ve gelecek kaygısı gibi çok sayıda nedeni bulunmaktadır. Türkiye'de herkesin üniversite okuması fikrini temel doğru olarak halka empoze eden uygulama açıkça her ile bir üniversite açılması düşüncesinden doğmuştur. Lise mezunu olmaktansa nispeten düşük puanlarla da üniversite okunabildiğini gören aileler ve gençler üniversite mezunu olunması gerektiğini düşünmüş ve ülkede üniversite mezunu olmayan

genç nerdeyse kalmamıştır. Bu da yapılan iş ne olursa olsun üniversite mezunu olmanın bir zorunluluk olduğunu düşündürecek sistemi beraberinde getirmiştir. Bu nedenle ailelerin beklentileri, toplumun yargıları bir araya gelerek öğrencinin büyük bir psikolojik baskı altında sınav sürecine girmesine neden olmuştur. Psikolojik olarak çöküntü yaşayan ve bu çöküntü altında başarı elde etmeye çalışan gençlerin sınav sonucu beklendiği gibi olsa bile sağlıklı bir birey olarak hayatına devam edemeyeceği açıktır.

2. Üniversitede tercih edilen bölümler gençlerin hayallerini değil, ekonomik kaygılarını temsil etmektedir.

Türkiye gibi iş imkanları ve iyi bir gelir sahibi olmanın yollarının sınırlı olduğu ülkelerde ailelerin de çocukların da ilk önemsendiği durum gelecekte iş ve gelir sahibi olunmasına yardımcı olacak bir bölümün tercih edilmesidir. Yani gençler, üniversite sınavına hazırlanırken de tercih yaparken de hayallerindeki işi yapmak ve istediği bölümü okumak üzerine değil, iş sahibi olmak üzerine planlama yapmaktadır.

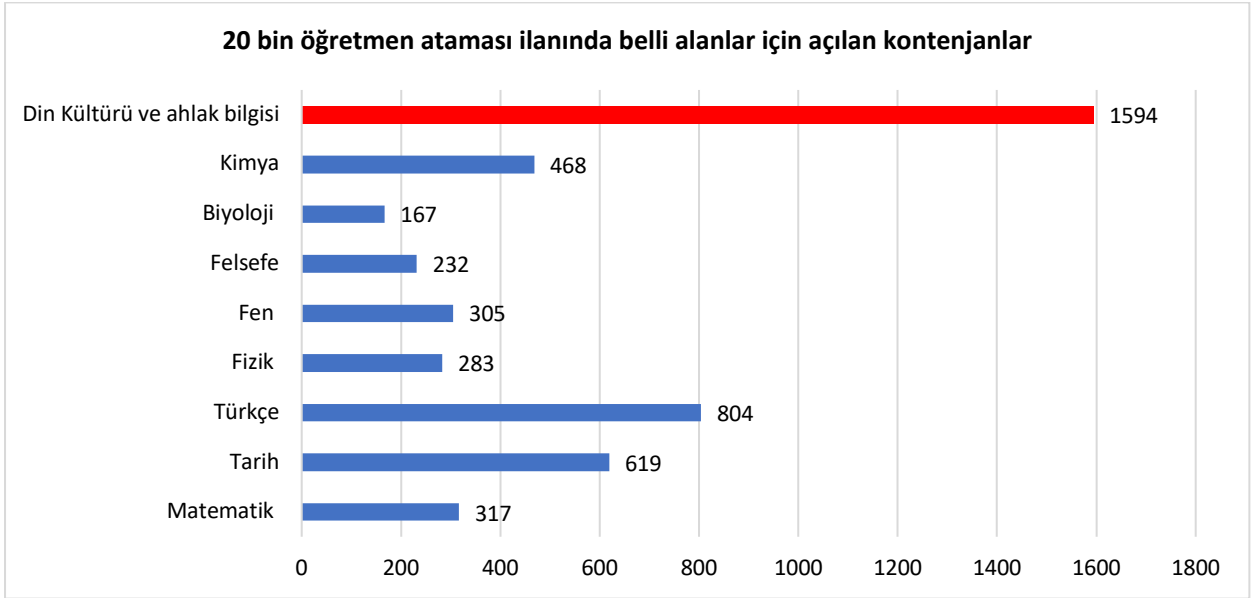
Yeni kayıt yaptıran öğrenci sayıları (2023-2024)

Kaynak: YÖK istatistiklerinden edinilen veriler ile oluşturulmuştur.

Grafiğe bakıldığında her ülkede en fazla ihtiyaç duyulan ve iş bulunabilen alanlardan olan eğitim, hukuk, sağlık ve sosyal bilimlerin gençler tarafından daha çok tercih edildiği görülmektedir. Oysaki çoğu insanın otonom ihtiyaçlara yönelik meslekler dışında da tercihleri olabilmelidir. Örneğin sanat ve beşerî bilimler alanı altında sanat bölümlerine 39.647 kişi yeni kayıt yaptıırken diller bölümüne 37.728 kişi kayıt yaptırmıştır. Sağlık alanında 89.032 kişi yeni kayıtlı, tarımda 13.970 kişi yeni kayıtlı olmuştur. İş imkânının kısıtlı olması nedeniyle gençlerin yetenek ya da hayallerinin peşinden gitmek istemelerine rağmen her alanda iş bulamayacaklarını bilmeleri ve maddi anlamda gelecek planı yapabileceklerini düşündükleri belli alanlara sıkışıp kaldıkları açıktır.

TÜİK verilerine göre Türkiye’de en kolay iş bulunabilir alanlar Dil ve Konuşma Terapisti, Özel Eğitim Öğretmenliği, Tıp, Eczacılık, Ebelik, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, Hemşirelik, Arapça Öğretmenliği şeklinde devam etmektedir. Görüldüğü üzere kısa sürede iş bulabilmek için sağlık ve eğitimde de ağırlıklı olarak siyasi iktidarın dindar bir nesil yetiştirme amacını temsil eden Arapça Öğretmenliği ve Din Eğitimi alanlarından mezun olmak gerekmektedir. T.C. Anayasa'nın 24. maddesinde "Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır." ifadesine aykırı bir uygulama ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dışında Peygamberimizin Hayatı, Temel Dini Bilgiler, Kur'an-ı Kerim Dersi de seçmeli olarak eklenmiş ancak zorunlu seçmeli olarak uygulanmış, bu nedenle din eğitimi üzerine öğretmen alım sayısı artmıştır. Yani din eğitiminde yapılan çok sayıda öğretmen alımında amaç gençlerin iş sahibi olmasını sağlamaktan ziyade iktidarın siyasi amaçlarını gerçekleştirilmesi olmuştur.

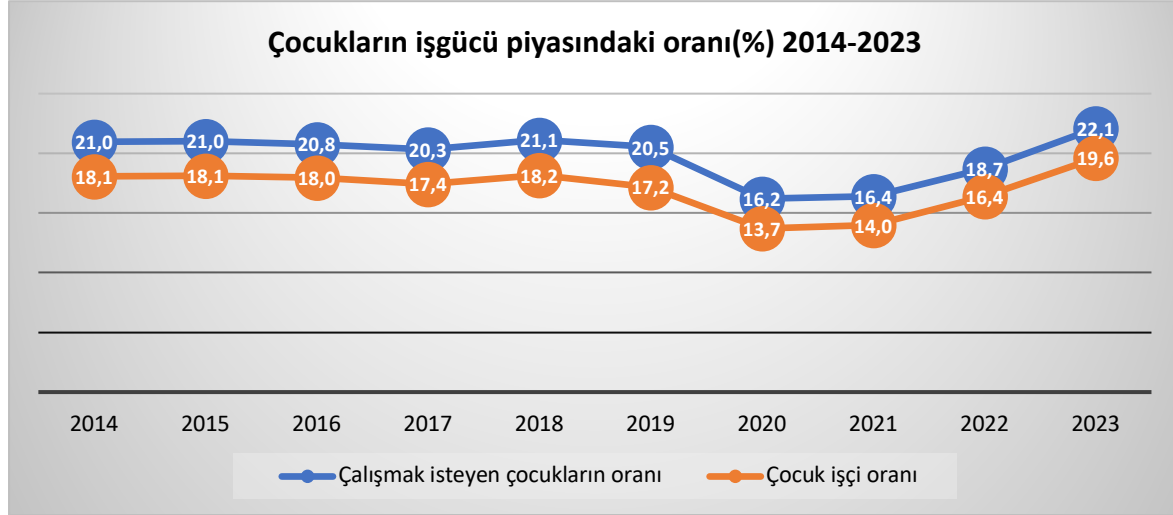
Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı resmi sitesinden edinilen veriler ile hazırlanmıştır.

Görüldüğü üzere bilimin temelini oluşturan alanlar için açılan kontenjanlar Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi alanında belirlenen sayının çok gerisinde kalmıştır. Bu da ülkede bilimden ve laik eğitimden kopuşun en açık göstergesidir.

Yine TÜİK verilerine göre en kısa sürede iş bulunabilen alan sağlık ve refah olmuştur (TÜİK,2022). Bu veriler öğrencilerin mezuniyet sonrası kolay iş bulma hedefine bağlı olarak kuşkusuz ki tercihlerini söz konusu alanlara kaydıracaktır. Özellikle ekonomik krizin derinleştiği istihdam olanaklarının azaldığı istihdam olanağı sağlansa da alınan gelir ile geçinmenin zorlaştığı son dönemde yaşananlar gençler için gelecek kaygısını ve tedbirli olma isteğini ikiye katlamaktadır.

3. Gençlerin çoğu özellikle son dönemde artan yoksulluk nedeniyle ortaöğretimini devam ettiremeyerek çalışma hayatına katılmaktadır.

TÜİK tarafından açıklanan 15-17 yaş arası çocuk işçilik aslında 12 yıllık bir zorunlu eğitim sürecine sahip olan Türkiye'nin öğrencilerini okutmadığının bu çocukların çalışmak zorunda olduğunun kabullenilmesi ve itirafıdır.

Kaynak: TÜİK verileri kullanılarak oluşturulmuştur.

Özellikle son iki yılda artan enflasyona bağlı olarak yaşanan yoksulluk artışı çocukları işgücü hayatına dahil olmaya zorlamış ve en son 2023 yılında çalışmak isteyen çocuk oranı %22,1 çocuk işçi oranı ise %19,6 olmuştur. Bu durum zorunlu eğitimi sürecini tamamlamayan ve iş hayatına katılan çocukların sadece bir bölümünü verdiği gibi gençlerin de üniversite okuma hayallerine mecburi olarak veda ettiğini göstermektedir. En temel haklardan biri olan eğitim hakkını bile ekonomik sıkıntılar yüzünden kullanamayan çocukların ve gençlerin olduğu bir ülkede durmak istemeyen, gelecek hayallerinde başka ülkeye yerleşmek olan gençlerin eleştiri odağı olması rasyonel bir tavır değildir.

4. Üniversite mezunu gençler ne özel sektörde ne de kamuda iş imkânı bulamamaktadır.

Cumhurbaşkanının “Gençlerin memurluk dışında farklı alanlara yönelmesini tavsiye ediyorum” açıklamasının ardından Milli Eğitim Bakanı Yusuf Tekin’in “Eğitim- öğretim sistemi içinde atanacak öğretmen sayısı yıllık 6 ya da 8 bin bandında devam edecek. Öğrenci arkadaşlar illa öğretmen, devlet memuru olmak isteyenler tercihini buna göre yapsın” ifadesi gençleri gelecek konusunda büyük bir bilinmezliğin içine atmıştır.

Kamuda tasarruf paketi adı altında aslında tasarrufun gençlerin işsizliği üzerinden yapıldığı ve bunun açıkça ifade edilmesinin ötesinde “...başka alanlara yönelme” tavsiyesi verilmesi durumu yumuşatmamakta aksine birçok genci, uzak durmak istediği, adeta sömürü düzeni olan özel sektöre mahkûm etmektedir. Birçok özel okul ya da temel lise adı altında açılan kurumda çok uzun saatler çalışıp

nerdeyse asgari ücret bile almayan öğretmenlerin durumu göz önünde bulundurulduğunda ve eğitim fakültesi mezunlarının başka bir iş yapma ihtimali olmadığı bilindiğine göre alınan önlem ve arkasından gelen açıklamaların sonucunun genç yoksulluğunu arttırmak olacağını tahmin etmek zor değildir.

Türkiye’de yaşanan yüksek enflasyonun yüksek bütçe açığının en büyük sorumlusunun gençlerin atanması gibi yansıtıldığı görülmektedir. Gençlerin bu durumu kabullenmek istememesi de her defasında iş beğenmemek olarak yorumlanmaktadır. Ülkede çok sayıda üniversite açıp sonrada mezun olan öğrencilere başka alanlara yönelin demek baştan aşağı tutarsızlıktır. Şayet ülkenin bu kadar fazla öğretmene, avukata, iktisat, işletme, kamu yönetimi, maliye mezununa, mühendise ihtiyacı yoksa neden her ile üniversite ve çok sayıda fakülte açılmıştır sorusunun cevabını vermek hükümetin sorumluluğundadır.

Sonuç olarak; ülkede yaşanan nerdeyse tüm ekonomik sorunların reçetesinde yer alan, çalışıp meslek sahibi olmak isterken psikolojik olarak büyük çöküntü yaşayan, büyük emekler vermesine rağmen mülakat endişesiyle rahat bir atanma süreci geçiremeyen, toplumun baskısına maruz kalan, gelecek kaygısını en üst düzeyde yaşayan tüm bunlar yetmezmiş gibi bir de hükümet tarafından gözden çıkarılan gençlerin ülkenin en büyük mağduriyetini yaşayan grup olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum *“Tüm Ümidim Gençliktedir”* diyen Mustafa Kemal Atatürk’ün gençliğinin nasıl yıpratıldığını, umutsuzlaştırıldığını, çalışmak başarılı olmak isteyen gençlerin ülke tarafından konulan engellerle amaçlarının, istek ve azimlerinin nasıl görmezden geldiğini gösteren en acı tablodur.

Hazırlayan

Araştırma ve Raporlama Uzmanı

Dr. Burcu DOĞAN

Kaynakça

Atatürk, M.K., (2020). *Nutuk*, 1.b. Toplumsal Yayıncılık: İstanbul.

Karaşahin, S. (2020). *Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Sınav Kaygısı İle Yeme Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisan Tez Çalışması: İstanbul Gelişim Üniversitesi. (Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2024).

Erçim R. E., Köse H., Budak Y., Yıldırım H. (2020). *Üniversite Öğrencilerinin Sınav Dönemi Öncesi, Sırası ve Sonrasında Depresyon, Anksiyete ve Stres Durumu ile Beslenme Alışkanlıklarındaki Değişimin İncelenmesi*. Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitü Dergisi, C.5, S.3, ss.133-143.

Yelkenci. İ. (2013). *Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin depresyon ile anksiyete düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tez Çalışması: İstanbul Arel Üniversitesi. (Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2024).

YÖK. *İstatistikler*. <https://istatistik.yok.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2024).

Milli Eğitim Bakanlığı. Resmi İstatistikler. <https://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64> (Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2024).

TÜİK. *İstatistikler*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2023-53679> (Erişim Tarihi: 19 Mayıs 2024).